

KS. ZBIGNIEW KOBUS

Nowe „Wprowadzenie Ogólne” do edycji Mszału Rzymskiego 2000

Dotychczasowe badania nad Mszałem Rzymskim Pawła VI z 1970 roku oraz praktyka wskazały na pewne jego słabe punkty. Owe spostrzeżenia doprowadziły do jego odnowy opartej na rzetelnych badaniach i dyskusjach w kręgach naukowych¹.

Jan Paweł II w dniu 13 stycznia 2000 roku zatwierdził III wydanie Mszału Rzymskiego. Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów dekretem z dnia 20 kwietnia 2000 roku ogłosiła jego wydanie jako wzorcowe. Nadal oczekujemy pełnego łacińskiego tekstu tej edycji, na której będzie się opierać nowe wydanie Mszału Rzymskiego dla diecezji polskich. W dniu 8 lipca 2000 r. Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów opublikowała nowe „*Institutio Generalis Missalis Romani*” („Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego”), wprowadzając do niego pewną liczbę poprawek i wyjaśnień. Mają one przeważnie charakter uzupełniający a zarazem uściślający. Poprawki te i wyjaśnienia dają odpowiedź na wiele wątpliwości, które mogły się zrodzić przy lekturze Ogólnego Wprowadzenia do Mszału Rzymskiego zamieszczonego w Mszale Rzymskim z roku 1970.

---

¹ Zob. F. Nikolasch. Überlegungen zur Struktur des Meßbordo für ein Meßbuch 2000. „Heiliger Dienst” 51: 1997 H. 3 179-189.

WIERNOŚĆ TRADYCJI

Już we wstępie autorzy odwołują się do obrzędowych rozporządzeń Jezusa dotyczących przygotowania uczyty paschalnej, stąd zaczerpnięto argument, że również Kościołowi wszystkich czasów powierzył Pan Jezus troskę nie tylko o spełnianie swego polecenia: „To czyńcie na moją pamiątkę” (Łk 22, 19), ale i określanie sposobów jego wykonania, by wierni wszystkich czasów mogli godnie i owocnie przeżywać Eucharystię².

W Ogólnym Wprowadzeniu do Mszału Rzymskiego czytamy, że trzyczęściowa struktura liturgii eucharystycznej ma swą podstawę w gestach i słowach Jezusa podczas Ostatniej Wieczerzy.

1) Przygotowanie darów jest obrzędowym upamiętnieniem gestu Pana, który w czasie uczyty paschalnej „wziął chleb”, a następnie „wziął kielich...”

2) Modlitwa eucharystyczna „centralna i kulminacyjna część całej akcji eucharystycznej” stanowi przedłużenie i aktualizację Jezusowej modlitwy „błogosławieństwa” wypowiedzianego nad chlebem oraz „dziękczynienia” wygłoszonego nad kielichem wina.

3) Obrzędy Komunii świętej to uobecnienie gestów Jezusa, który połamawszy chleb, pod jego postacią dał uczniom do spożycia swoje Ciało, mówiąc: „Bierzcie i jedzcie, to jest Ciało moje” (Mt 26, 26; Mk 14, 22), a następnie podał im do picia kielich swojej Krwi (pod postacią wina), mówiąc: „Pijcie z niego wszyscy, bo to jest moja Krzew Przymierza, która za wielu będzie wylana na odpuszczenie grzechów” (Mt 26, 27n; Mk 14, 23n).

„Kościół, pozostając wierny swemu zadaniu nauczyciela prawdy i strzegąc „rzeczy starych” czyli depozytu tradycji, spełnia również obowiązek rozważania i roztropnego stosowania „rzeczy nowych” (por. Mt 13, 52)”³.

---

² Por. *Institutio Generalis Missalis Romani* (dalej: IGMR). Prooemium nr 1.

³ IGMR Prooemium nr 15.

Przepisy dotyczące sposobu celebrowania liturgii nie są formą jurydycznego skrępowania wolności, ale zabezpieczeniem wspólnego dobra Kościoła przed arbitralnością inicjatyw osób prywatnych, choćby nawet byli kapłanami, przed niekontrolowaną samowolą, jaka mogłaby narazić członków Kościoła na to, że byliby pozbawieni autentycznej liturgii, której głównym Celebransem jest Jedyny, Wieczny Kapłan, Jezus Chrystus, a której podmiotem jest zawsze cały Kościół a nie jakieś ugrupowanie, zwołane z inicjatywy prywatnych osób czy religijno-społecznych liderów. Z tychże motywów posłuszeństwa, jakie obowiązują prawo, strzeże w liturgii jej „sacrum” Księgi liturgiczne zawierają swoistą „partyturę” Ale, ani teksty, ani przepisy zawarte w księgach liturgicznych nie są jeszcze liturgią! Muszą one zostać wprowadzone w czyn, ożywione przez Ducha Świętego, który posługuje się konkretnymi osobami, aby przez nie dokonywało się uświęcenie ludzi i oddawanie Bogu Ojcu należnej czci.

Przyjrzyjmy się teraz niektórym poprawkom i wyjaśnieniom Ogólnego Wprowadzenia do nowego Mszału Rzymskiego, aby w ich świetle zrewidować naszą praktykę sprawowania Mszy świętej.

DWIE ISTOTNE ZMIANY

Według niektórych komentatorów największe znaczenie należy przypisać dwóm zmianom, nawiązującym do toczącej się w ostatnich latach dyskusji, którą sprowokowały w Kościele koła tradycjonalistyczne.

Pierwsza zmiana dotyczy kwestii postawy kapłana celebrującego Eucharystię. Czy, jak chcą tradycjoniści, winien on stać plecami do ludu? Instrukcja, z 1964 roku, dokonująca reformy rytu trydenckiego, stwierdza ogólnie, że ołtarz w świątyni nie powinien przylegać do ściany, pozwalając celebransom w łatwy sposób obchodzić go, umożliwiając jednocześnie sprawowanie Mszy „twarzą do ludu”⁴. W nowej wersji Mszału Rzymskiego Kongregacja powtarza to

---

⁴ Por. Św. Kongr. Obrzędów. Instrukcja Inter Oecumenici. 26 września 1964 nr 91; AAS 56: 1964 s. 898.

sformułowanie, ale po słowach „twarzą do ludu” dodaje zdanie: „co jest pożądane, kiedykolwiek jest to możliwe”⁵.

Druga ze zmian, której należy przypisać największe znaczenie dotyczy miejsca tabernakulum. Dotychczas mogło ono być umieszczone w osobnej kaplicy lub w prezbiterium, przy czym można było umieścić nieduże wprawdzie, ale odpowiednie tabernakulum na ołtarzu, przy którym sprawowano Eucharystię⁶. Nowe Wprowadzenie Ogólne do Mszału Rzymskiego pozostawia te dwie możliwości, ale uściśla, że tabernakulum nie może spoczywać na ołtarzu, na którym składana jest Najświętsza Ofiara⁷.

ŚPIEW ZNAKIEM RADOSNEGO WZRUSZENIA SERCA

W czynnościach liturgicznych wśród innych równorzędnych śpiewów pierwsze miejsce zajmuje śpiew gregoriański, który Kościół uznaje za własny śpiew liturgii rzymskiej⁸. Jeśli chodzi o śpiewy podczas liturgii eucharystycznej, to nowe „Institutio Generalis Missalis Romani” podkreśla, że śpiewy zawarte w „Ordo Missae”, między innymi wezwanie „Baranku Boży...” nie mogą być zastępowane innymi śpiewami⁹. Tym samym, hymn: „Chwała na wysokości Bogu”, który z natury powinien być wykonywany w formie śpiewanej, nie może być zastępowany innym śpiewem. Sekwencje, które nie są obowiązujące poza Uroczystością Zmartwychwstania Pańskiego i Zesłania Ducha Świętego, dotychczas śpiewane przed

---

⁵ Por. IGMR nr 299.

⁶ Por. Św. Kongr. Obrzędów. Instrukcja Eucharisticum mysterium. 25 maja 1967 nr 54; AAS 59: 1967 s. 568; Instrukcja Inter Oecumeninici. 26 września 1964 nr 95; AAS 56: 1964 s. 898.

⁷ Por. IGMR nr 315; por. Św. Kongr. Obrzędów. Instrukcja Eucharisticum mysterium. 25 maja 1967 nr 55; AAS 59: 1967 s. 569.

⁸ Por. IMGR nr 41; por. Const. De Sacra Liturgia. Sacrosanctum Concilium nr 30 i 116.

⁹ Por. IGMR nr 366.

Alleluja, według nowego Wprowadzenia należy wykonywać po śpiewie przed Ewangelią¹⁰.

NIECH MOJA MODLITWA WZNIESIE SIĘ PRZED TOBĄ JAK DYM KADZIDŁA

Użycie kadzidła podczas celebracji wyraża cześć i modlitwę czego potwierdzenie odnajdujemy w Piśmie świętym (Ps 140,2; Ap 8,3). Według Ogólnego Wprowadzenia „kadzidła można używać według uznania w każdej formie Mszy św.:

- podczas procesji na wejście
- na początku Mszy do okadzenia ołtarza
- w czasie głoszenia Ewangelii
- do okadzenia darów chleba i wina złożonych na ołtarzu, krzyża, ołtarza, dalej kapłana i ludu”¹¹

Nowe Wprowadzenie dopowiada w szczegółach przebieg tej czynności. Kapłan, nakładając kadzidło do kadzielnicy błogosławi je znakiem krzyża, nic nie mówiąc. Przed i po okadzeniu należy czynić głęboki ukłon przed osobami lub rzeczami, które się okadza.

Trzema rzutami okadza się (*tribus ductibus thuribuli incensantur*) Najświętszy Sakrament, relikwie Krzyża świętego, obrazy przedstawiające Chrystusa publicznie czczone, dary ołtarza, krzyż ołtarzowy, księgę Ewangelii, paschał, kapłana i lud.

Dwoma rzutami okadza się (*duobus ductibus incensantur*) relikwie i obrazy świętych publicznie czczone na początku celebracji i z okadzeniem ołtarza

Jednym rzutem okadza się (*incensatur singulis ictibus*) ołtarz w następujący sposób:

- jeśli ołtarz jest odsunięty od ściany, kapłan okadza go obchodząc dookoła.

jeśli ołtarz nie jest odsunięty od ściany, kapłan przechodząc wzdłuż niego, okadza najpierw prawą, potem lewą stronę.

---

¹⁰ Por. tamże nr 64.

¹¹ Tamże nr 276.

- jeżeli krzyż jest na ołtarzu lub obok niego, okadza się go przed okadzeniem ołtarza. Natomiast jeżeli jest za ołtarzem, kapłan okadza go, kiedy przed nim przechodzi.

Dary okadza kapłan trzema rzutami lub znakiem krzyża prowadząc trybularz nad darami¹².

PROKLAMACJA DOBREJ NOWINY Z EWANGELIARZA

Odnotowując nowość przepisów podanych w III wydaniu Mszału Rzymskiego w odniesieniu do księgi Ewangelii, którą niedawno otrzymaliśmy w Polsce jako odrębną od innych tomów Lekcjonarza Mszałnego, trzeba zaznaczyć, że Ewangeliarz można przed Mszą umieścić na mensie ołtarza. Zauważmy też, że diakon, a w jego braku lektor lub sam prezbiter, przynosi księgę Ewangelii, a nie Lekcjonarz, do prezbiterium w procesji na wejście i składa na ołtarzu¹³. W razie nieobecności diakona podczas mszy koncelebrowanej, której przewodniczy biskup Ewangelię może proklamować jeden z koncelebrujących prezbiterów, przed tym jednak prosi biskupa o błogosławieństwo, które otrzymuje w podobny sposób jak diakon¹⁴. Na czas proklamacji Ewangelii wszyscy stojąc winni się zwrócić ku ambonie na znak czci dla słowa Dobrej Nowiny¹⁵. „W czasie uroczystych celebracji Biskup, według uznania (*pro opportunitate*), udziela ludowi błogosławieństwa księgą Ewangelii”¹⁶. Dodajmy, że Ewangeliarz to jeden z bardzo czytelnych znaków obecności Chrystusa w liturgii: „W liturgii bowiem Bóg przemawia do swego ludu, Chrystus

---

¹² Por. tamże nr 277.

¹³ Por. tamże nr 117 i 172-173.

¹⁴ Por. tamże nr 212.

¹⁵ Por. tamże nr 133; por. *Caeremoniale Episcoporum. Ex Decreto Sacrosancti Oecumenici concilii Vaticani II Instauratum Auctoritate Ioannis Pauli PP. II Promulgatum. Editio typica. Typis polyglotis Vaticanis. Ed. 3. 1995 nr 74.*

¹⁶ IGMR nr 175.

w dalszym ciągu głosi Ewangelię, lud zaś odpowiada Bogu śpiewem i modlitwą”¹⁷

MILCZENIE CZĘŚCIĄ AKCJI LITURGICZNEJ

Poważnym niedociągnięciem naszego stylu celebracji jest nadmiar słów oraz brak chwil ciszy i pośpiech spowodowany naruszeniem proporcji między czasem trwania liturgii słowa i liturgii eucharystycznej. W III wydaniu „*Institutio Generalis Missalis Romani*” kilkakrotnie pojawia się zalecenie milczenia i skupienia, które powinno poprzedzać celebrację i jest jej integralnym elementem¹⁸. Aby wszyscy mogli pobożnie przeżywać święte obrzędy, ciszę należy zachować przed samą celebracją zarówno w kościele jak i w zakrystii. Ogromne znaczenie mają krótkie momenty ciszy podczas liturgii słowa. Należy je zachowywać po pierwszym i drugim czytaniu, a następnie po homilii. Po przez ciszę lud Boży przyswaja sobie słowo Boże i łączy się z nim ściśle.

Kapłani rzadko zachowują przepis dotyczący chwili cichej modlitwy przed Komunią świętą. Po śpiewie „Baranku Boży”, który towarzyszy łamaniu eucharystycznego Chleba¹⁹, „kapłan cichą modlitwą przygotowuje się do owocnego przyjęcia Ciała i Krwi Chrystusa. Wierni czynią to samo, modląc się w milczeniu (*silentio orantes*)...”²⁰. „Gdy się zakończy rozdzielanie Komunii, kapłan i wierni, stosownie do okoliczności (*pro opportunitate*), przez pewien czas modlą się w skupieniu (*secreto orant*). Całe zgromadzenie może również odśpiewać psalm lub inną pieśń uwielbienia”²¹.

---

¹⁷ Const. De Sacra Liturgia. Sacrosanctum Concilium nr 33.

¹⁸ Por. IGMR nr 45, 55, 56 i 61.

¹⁹ Por. tamże nr 83.

²⁰ Tamże nr 84.

²¹ Tamże nr 88.

ZACHĘTY FORMUŁOWANE WŁASNYMI SŁOWAMI

Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego przyznaje kapłanowi - celebransowi możliwość kierowania do wiernych pewnych zachęt formułowanych własnymi słowami: na początku celebracji, po wstępnym pozdrowieniu, przed czytaniem biblijnym, przed modlitwą eucharystyczną i na zakończenie przed rozesłaniem. Tak precyzuje wymóg dotyczący wprowadzenia przed modlitwą eucharystyczną: „Przed prefacją, nigdy zaś podczas samej Modlitwy”²².

Echem patrystycznej interpretacji modlitwy „Ojciec nasz” jest stwierdzenie Ogólnego Wprowadzenia do Mszału Rzymskiego: „Modlitwa Pańska zawiera prośbę o chleb codzienny, który przypomina chrześcijanom także Chleb eucharystyczny oraz prośbę o oczyszczenie z grzechów, by święte dary zostały udzielone rzeczywiście świętym”²³.

ZNAK POKOJU

Jak gdyby przedłużeniem prośby: „Odpuść nam nasze winy, jako i my odpuszczamy naszym winowajcom”, jest obrzęd przekazania znaku pokoju (*ritus pacis*). Jego sens tak określa „Institutio Generalis Missalis Romani”:

„Kościół modli się o pokój i jedność dla siebie i dla całej ludzkiej rodziny, a wierni przed przyjęciem Sakramentu wyrażają Kościelną komunie i okazują sobie wzajemną miłość. Jeśli chodzi o sam znak, poprzez który pokój ma być przekazywany, winna go określić Konferencja Biskupów zgodnie ze zwyczajami poszczególnych ludów. Wypada jednak, aby każdy z umiarem przekazywał znak pokoju tylko najbliższym znajdującym się osobom”²⁴.

Przekazując znak pokoju u nas przez ukłon głowy w stronę sąsiada albo przez podanie ręki powinno towarzyszyć życzliwe spojrzenie. Można po cichu powiedzieć: „Pokój Pański niech zawsze

---

²² Tamże nr 31.

²³ Tamże nr 81.

²⁴ Tamże nr 82.

będzie z tobą” Na to życzenie odpowiadamy: „Amen”²⁵. Trzeba nam stawiać sobie ważne pytanie o autentyczność tego symbolu i jego wpływ na rzeczywiste relacje między wierzącymi w codziennym życiu. Czy rzeczywiście, a nie w sposób czysto rytualny, zdawkowy i do niczego nie zobowiązujący, przekazujemy sobie dar pokoju otrzymywany w Eucharystii ze źródła, jakim jest Jezusowa Ofiara pojednania i Uczta Komunii-zjednoczenia? Warto w tym kontekście pamiętać o słowach zapisanych w *Regule* św. Benedykta: „Nie dawać fałszywego (znaku) pokoju”²⁶. Warto też odnotować uwagę skierowaną pod adresem celebransa: „Kapłan sprawujący Eucharystię może wymienić znak pokoju z tymi, którzy służą przy ołtarzu, jak również „dla właściwej racji” z kilkoma innymi osobami, ale nie może opuszczać prezbiterium, aby nie zakłócać celebracji”²⁷

UDZIELANIE KOMUNII

Łamanie Chleba przed Komunią według nowego Ogólnego Wprowadzenia do Mszału rezerwuje się tylko dla celebransa lub diakona²⁸. Nadzwyczajny szafarz eucharystii może podejść do ołtarza dopiero po przyjęciu Komunii przez celebransa²⁹. Mówiąc o obrzędach Komunii świętej, trzeba podkreślić zalecenie dokumentów, aby kapłani podczas każdej Mszy konsekrowali chleb (w kształcie małych krążków zwanych komunikantami lub większych hostii, które można będzie połamać na wiele części i rozdać uczestnikom) w takiej ilości, by wierni mogli przyjmować Komunię z aktualnie składanej Ofiary. Rozdzielanie hostii konsekrowanych w czasie poprzednich celebracji powinno być wyjątkiem - przechowuje się je w tabernakulum przede wszystkim w tym celu, aby móc udzielać Wiatyku chorym, aby umożliwić (w

---

²⁵ Tamże nr 154.

²⁶ S. Czerwik. Liturgia - działanie Bosko - ludzkie. Posłuszeństwo wobec sacrum i osobista „twórczość” przewodniczącego celebracji. „Znak” 52: 2000 nr 546 s. 89.

²⁷ IGMR nr 154.

²⁸ Por. tamże nr 83.

²⁹ Por. tamże nr 162.

uzasadnionych okolicznościach) przystąpienie do Komunii poza Mszą świętą oraz dla adoracji Chrystusa obecnego w sposób substancjalny poza czasem sprawowania Ofiary. Chodzi tu o czytelność znaku Ofiary i Uczty eucharystycznej. Z tej samej racji zarówno Konstytucja o liturgii³⁰, jak i ostatnie wydanie „Institutio Generalis Missalis Romani” zalecają, aby wierni świeccy częściej mogli przyjmować Eucharystię pod dwiema postaciami chleba i wina³¹: „Biskup diecezjalny winien określić obowiązujące w jego diecezji normy dotyczące udzielania Komunii pod obiema postaciami, także w kościołach zakonnych i w małych grupach wiernych. Biskupowi powierza się władzę udzielania zezwolenia na Komunię pod obiema postaciami, ilekroć kapłan celebrujący uzna to za stosowne, byleby wierni zostali odpowiednio pouczeni i by wykluczono wszelkie niebezpieczeństwo profanacji Najświętszego Sakramentu, by obrzęd nie stał się przez to trudny do wykonania z uwagi na liczbę uczestników lub z innej przyczyny³².

Zauważmy też cenną innowację w obrzędzie poprzedzającym udzielanie Komunii świętej: kapłan, wypowiadając zaproszenie do eucharystycznego posiłku: „Oto Baranek Boży... Błogosławieni, którzy zostali wezwani na Ucztę Baranka”, może trzymać konsekrowaną hostię bądź nad pateną, bądź nad kielichem zawierającym Najświętszą Krew pod postacią wina³³. Trzeba przyznać, że w tym geście kryje się jeszcze bardziej wyraźne „zaproszenie” uczestników do przyjmowania oddzielnie zarówno uwielbionego Ciała Chrystusa - Baranka, jak i Jego oczyszczającej Krwi.

Jeśli chodzi o postawę, w jakiej wierni powinni przyjmować Ciało Pańskie, przypomnijmy, iż obowiązują tutaj zarządzenia Konferencji Episkopatu Polski. U nas zasadą jest przyjmowanie Eucharystii wprost do ust i w postawie klęczącej, chyba, że uniemożliwiają to ciasnota panująca w miejscu udzielania Komunii lub inne przyczyny.

---

³⁰ Const. De Sacra Liturgia. Sacrosanctum Concilium nr 55.

³¹ Por. IGMR nr 85.

³² Tamże nr 283.

³³ Por. tamże nr 84.

Jeśli natomiast udziela się Komunii pod obiema postaciami, wierni przyjmują ją w postawie stojącej po uprzednim przyklęgnięciu lub wykonaniu głębokiego ukłonu na znak czci dla Eucharystii. Doświadczenie wskazuje jednak na stopniowe upowszechnienie się procesji na Komunię i przyjmowanie Ciała Chrystusa w postawie stojącej. Tak przecież udziela Komunii świętej papież podczas swoich pielgrzymek. O procesjonalnym podchodzeniu do Komunii mówi także omawiany dokument: „communicandos, qui de more processionaliter approprinqunt”³⁴. W tym miejscu warto też wspomnieć o nowych przepisach, które, być może, niektórych będą bulwersować: według III wydania „Institutio Generalis Missalis Romani” kapłan i usługujący przyklękają przed znajdującym się w prezbiterium Najświętszym Sakramentem tylko po przyjściu do ołtarza i przed odejściem od niego. Ani usługujący, ani kapłan nie przyklękają, gdy idąc procesjonalnie, przechodzą przed tabernakulum³⁵.

PURYFIKACJA

Jeśli po przyjęciu Komunii została Krew Pańska, to spożywa się ją zawsze przy ołtarzu³⁶. Po rozdzieleniu Komunii stojąc z boku ołtarza (a nie na środku) albo przy kredensie, oczyszcza się patenę lub puszkę nad kielichem, po czym oczyszcza kielich mówiąc cicho: „Panie, daj nam czystym sercem...” i wyciera go puryfikaterzem³⁷. Tylko kapłan, diakon i formalnie ustanowieni akolici są uprawnieni do puryfikacji świętych naczyń podczas lub po Mszy³⁸.

KRÓTKIE OGŁOSZENIA

Po modlitwie po Komunii kapłan przewodniczący liturgii lub ktoś inny może podać krótkie ogłoszenia duszpasterskie. Następnie

---

³⁴ Por. tamże nr 160.

³⁵ Por. tamże nr 274.

³⁶ Por. tamże nr 279.

³⁷ Por. tamże nr 163.

³⁸ Por. tamże nr 192.

wskazane jest zakończenie celebracji zwięzłą zachętą, ujmującą główną myśl homilii wskazującą na związek między Eucharystią i codziennym życiem wiernych³⁹.

Nowa edycja Mszału Rzymskiego 2000 przynosi nam jeszcze większe bogactwo ukryte w strukturze obrzędów, co stanowi nie tylko wyraz różnorodności, ale też niesie ze sobą możliwość adaptacji liturgii do duchowych potrzeb zgromadzenia. Dar ten jednak jest wymagający. Każdą celebrację trzeba w szczegółach przemyśleć i przygotować. Zarówno szablonowość, jak i zła improwizacja są przeciwne autentyczności liturgii, przestrzega przed tym Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego⁴⁰.

---

³⁹ Por. tamże nr 31 i 90a.

⁴⁰ Por. tamże nr 5 i 313.